

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

14. rujna 2010.(*)

„Žalba – Tržišno natjecanje – Izvođenje dokaza – Komisijine ovlasti pretrage – Povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke – Radni odnos između odvjetnika i poduzetnika – Razmjena elektroničke pošte”

U predmetu C-550/07 P,

povodom žalbe na temelju članka 56. Statuta Suda, podnesene 30. studenoga 2007.,

Akzo Nobel Chemicals Ltd, sa sjedištem u Hershamu (Ujedinjena Kraljevina),

Akcros Chemicals Ltd, sa sjedištem u Hershamu,

koje je zastupao M. Mollica, *avocate*, potom M. van der Woude, *avocat* i C. Swaak, *advocaat*,

žalitelji,

koje podupiru

Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, koju zastupaju V. Jackson i E. Jenkinson, u svojstvu agenata, uz asistenciju M. Hoskinsa, *barrister*,

Irska, koju zastupa D. O'Hagan, u svojstvu agenta, uz asistenciju M. Collinsa, *SC*, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourggu,

Kraljevina Nizozemska, koju zastupaju C. Wissels, Y. de Vries i M. de Grave, u svojstvu agenata,

intervenijenti u žalbi,

druge stranke u postupku su:

Europska komisija, koju zastupaju F. Castillo de la Torre i X. Lewis, u svojstvu agenata, s izabranom adresom za dostavu u Luxembourggu,

tuženik u prvostupanjskom postupku,

Conseil des barreaux européens, sa sjedištem u Bruxellesu (Belgija), koji zastupa J. Flynn, *QC*,

Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, sa sjedištem u Den Haagu (Nizozemska), koji zastupaju O. Brouwer i C. Schillemans, *advocaten*,

European Company Lawyers Association, sa sjedištem u Bruxellesu, koji zastupaju M. Dolmans i K. Nordlander, *avocats*, uz asistenciju J. Temple Langa, *solicitor*,

American Corporate Counsel Association (ACCA) – European Chapter, sa sjedištem u Parizu (Francuska), koji zastupa G. Berrisch, Rechtsanwalt, po punomoći D. Hulla, *solicitor*,

International Bar Association, sa sjedištem u Londonu (Ujedinjena Kraljevina), koji zastupaju J. Buhart i I. Michou, *avocats*,

intervenijenti u prvostupanjskom postupku,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, R. Silva de Lapuerta (izvjestiteljica) i E. Levits, predsjednici vijeća, A. Rosas, U. Lõhmus, M. Safjan i D. Šváby, suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: L. Hewlett, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 9. veljače 2010.,

saslušavši mišljenje nezavisne odvjetnice na raspravi održanoj 29. travnja 2010.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Svojom žalbom Akzo Nobel Chemicals Ltd (u daljnjem tekstu: Akzo) i Akcros Chemicals Ltd (u daljnjem tekstu: Akcros) od Suda zahtijevaju ukidanje presude Prvostupanjskog suda Europskih zajednica (sada Opći sud) od 17. rujna 2007., Akzo Nobel Chemicals i Akcros Chemicals/Komisija (T-125/03 i T-253/03, u daljnjem tekstu: pobijana presuda), u dijelu u kojem je odbijen zahtjev za zaštitu povjerljivosti prepiske s korporativnim pravnikom Akzoa.

I - Pravo Unije

- 2 Članak 14. Uredbe Vijeća br. 17 od 6. veljače 1962., prve uredbe o provedbi članka [81.] i [82.] Ugovora (SL 1962, 13, str. 204.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 3.), predviđa:

„1. U provedbi zadaća koje su joj dodijeljene člankom [105. UFEU-a] i odredbama donesenima na temelju članka [103. UFEU-a] Komisija može provesti sve neophodne pretrage poduzetnika i udruženja poduzetnika.

U tu svrhu ovlašteni službenici Komisije smiju:

- (a) izvršiti uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju;
- (b) uzeti preslike izvadaka ili izvratke iz poslovnih knjiga i poslovne dokumentacije;
- (c) zahtijevati usmena objašnjenja na licu mjesta;
- (d) ući u sve službene prostore, zemljišta i prometna sredstva poduzetnika”.

2. Službenici Komisije koji su ovlaštteni za ove pretrage svoje ovlasti izvršavaju nakon predočenja pisanog odobrenja [...]

3. Poduzetnici i udruženja poduzetnika obvezni su podvrći se istražnim radnjama koje naloži Komisija odlukom. U odluka o pretrazi navodi se predmet i svrha pretrage, određuje datum početka pretrage i navodi kazne [...] te pravo na postupak preispitivanja odluke od strane Suda.

[...]” [neslužbeni prijevod]

II - Činjenično stanje

3 U pobijanoj je presudi Opći sud sazeo materijalne činjenice kako slijedi:

„1. Komisija je 10. veljače 2003. donijela odluku C(2003) 559/4 o izmjeni svoje odluke C(2003) 85/4 od 30. siječnja 2003. kojom je, između ostaloga, naložila Akzou [...] i Akrosu [...] te njihovim pripadajućim društvima kćerima da se podvrgnu pretrazi na temelju članka 14. stavka 3. Uredbe br. 17 [...] radi pronalaženja dokaza o mogućim protutržišnim praksama (u daljnjem tekstu pod zajedničkim nazivom: odluka kojom se nalaže pretraga).

2. Službenici Komisije su 12. i 13. veljače 2003., uz asistenciju predstavnika Office of Fair Trading (britanska agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, u daljnjem tekstu: OFT), proveli pretragu na temelju odluke kojom se nalaže pretraga u prostorima tužitelja u Ecclesu, Manchester (Ujedinjena Kraljevina). Tijekom pretrage službenici Komisije uzeli su preslike znatnog broja dokumenata.

3. Tijekom tih radnji predstavnici tužitelja obavijestili su službenike Komisije da bi određeni dokumenti mogli biti obuhvaćeni zaštitom povjerljivosti odnosa između odvjetnika i njihovih klijenata (*legal professional privilege* ili LPP).

4. Službenici Komisije zatim su obavijestili predstavnike tužitelja da oni neophodno moraju ukratko pregledati predmetne dokumente kako bi odredili svoje stajalište o tome trebaju li dokumenti biti zaštićeni. Nakon duge rasprave, te nakon što su službenici Komisije i OFT-a podsjetili predstavnike tužitelja na posljedice ometanja pretrage, odlučeno je da voditeljica istražnog tima ukratko pregleda predmetne dokumente, uz prisutnost jednog predstavnika tužitelja.

5. Tijekom pregleda predmetnih dokumenata došlo je do spora u vezi s pet dokumenata s kojima je u konačnici Komisija postupila na dva različita načina.

[...]

8. Treći dokument koji je doveo do spora sastoji se od niza rukom pisanih bilješki [...] glavnog direktora Ackrosa, za koje tužitelji tvrde da su pisani tijekom razgovora sa zaposlenicima te korišteni u svrhu pripreme tipkanog memoranduma iz skupa A. Završno, dva posljednja sporna dokumenta su dvije poruke elektroničke pošte, razmijenjene između [...] glavnog direktora Akcrosa i gospodina S., [...] povjerenika za pravo tržišnog natjecanja u Akzou. Potonji je član nizozemske odvjetničke komore, a u promatrano vrijeme bio je član [...] pravnog odjela Akzoa, te je, dakle, bio zaposlen na neodređeno vrijeme kod tog poduzetnika.

9. Pregledavši posljednja tri dokumenta te dobivši očitovanja tužitelja, voditeljica istražnog tima zauzela je stajalište da oni nipošto nisu zaštićeni povjerljivošću komunikacije između odvjetnika i stranke. Slijedom toga, uzela je njihove preslike i stavila ih u spis, bez njihova izdvajanja u zapečaćenu omotnicu. Tužitelji su tri dokumenta svrstali u „skup B”.

10. Tužitelji su 17. veljače 2003. Komisiji uputili dopis u kojem su naveli razloge zbog kojih su, prema njihovom mišljenju, dokumenti [...] u skupu B zaštićeni povjerljivošću.

11. Dopisom od 1. travnja 2003. Komisija je tužitelje obavijestila da argumentacija iznesena u njihovom dopisu od 17. veljače 2003. nije dostatna da dokaže da je predmetna dokumentacija obuhvaćena povjerljivošću. Međutim, Komisija je istaknula da tužitelji mogu podnijeti očitovanja o tim privremenim zaključcima u roku od dva tjedna, nakon čega će Komisija donijeti konačnu odluku.

[...]

14. Komisija je 8. svibnja 2003. donijela Odluku C(2003) 1533 *final*, kojom je odbila zahtjev za zaštitu spornih dokumenata na temelju povjerljivosti komunikacije između odvjetnika i stranke, u skladu s člankom 14. stavkom 3. Uredbe br. 17 (u daljnjem tekstu: odluka o odbijanju od 8. svibnja 2003.). U članku 1. te odluke Komisija odbija zahtjev tužitelja da se dokumenti vrate u [...] skup B te da Komisija potvrdi da su preslike tih dokumenata u njezinom posjedu uništene. [...]

[...]

18. Komisija je 8. rujna 2003. [...] na zahtjev predsjednika Prvostupanjskog suda, pod oznakom tajnosti, poslala predsjedniku presliku dokumenata iz skupa B [...]”.
[neslužbeni prijevod]

III - Postupak pred Općim sudom i pobijana presuda

- 4 U tužbama podnesenima Općem sudu 11. travnja, odnosno 4. srpnja 2003., tužitelji su tražili poništavanje Odluke Komisije C(2003) 559/4 od 30. siječnja 2003. kojom se Akzou i Akcrosu, kao i njihovim pripadajućim društvima kćerima, nalaže da se podvrgnu pretrazi na temelju članka 14. stavka 3. Uredbe br. 17 (predmet COMP/E-1/38.589) i izdavanje naloga Komisiji da vrati određene dokumente zaplijenjene tijekom predmetne pretrage te da ne koristi njihov sadržaj (predmet T-125/03), kao i poništenje odluke o odbijanju od 8. svibnja 2003. (predmet T-253/03).

- 5 Pobjanom je presudom Opći sud odbio tužbu za poništenje odluke kojom se nalaže pretraga (predmet T-125/03) kao nedopuštenu, a tužbu za poništenje odluke o odbijanju od 8. svibnja 2003. (predmet T-253/03) kao neosnovanu.

IV – Žalbeni zahtjevi stranaka

- 6 Akzo i Akcros od Suda zahtijevaju da:
- ukine pobijanu presudu u dijelu u kojem je Opći sud odbio zahtjev za zaštitu povjerljivosti odnosa s korporativnim pravnikom Akzoa;
  - poništi odluku o odbijanju od 8. svibnja 2003., u dijelu u kojem se njome odbija povrat elektroničke prepiske s korporativnim pravnikom Akzoa (dio dokumenata iz skupa B); i
  - naloži Komisiji snošenje troškova žalbenog postupka i postupka pred Općim sudom u dijelu u kojem se odnose na razlog istaknut u ovoj žalbi.
- 7 Conseil des barreaux européen, intervenijent u prvostupanjskom postupku, od Suda zahtijeva da:
- ukine pobijanu presudu u dijelu u kojem Opći sud nije čuo da komunikacija između Akzoa i gospodina S. može biti zaštićena povjerljivošću njihova odnosa, te da ili poništi odluku o odbijanju od 8. svibnja 2003. u istom dijelu ili, podredno, ako Sud odluči da predmet nije takav da bi on mogao presuditi povodom žalbe, da ga vrati Općem sudu; i
  - naloži Komisiji snošenje troškova žalbenog postupka i postupka pred Općim sudom u dijelu u kojem se odnose na razlog istaknut u ovoj žalbi.
- 8 Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, intervenijent u prvostupanjskom postupku, od Suda zahtijeva da:
- ukine pobijanu presudu u dijelu u kojem je odbijen tužbeni razlog Akzoa da dvije poruke elektroničke pošte između glavnog direktora Ackrosa i korporativnog pravnika Akzoa nisu obuhvaćene pojmom Zajednice o povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke s obzirom na radni odnos između toga korporativnog pravnika i Akzoa; i
  - naloži Komisiji snošenje troškova žalbenog postupka i postupka pred Općim sudom.
- 9 European Company Lawyers Association, intervenijent u prvostupanjskom postupku, od Suda zahtijeva da:
- ukine pobijanu presudu u dijelu u kojem je Opći sud smatrao da komunikacija između Ackrosa i člana pravnog odjela Akzoa ne podliježe povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke; i
  - naloži Komisiji snošenje troškova.

- 10 Association of Corporate Council Association (ACCA) – European Chapter, intervenijent u prvostupanjskom postupku, od Suda zahtijeva da:
- ukine pobijanu presudu u dijelu u kojem je Opći sud odbio zahtjev za zaštitu povjerljivosti elektroničke prepiske s korporativnim pravnikom Akzoa (dio dokumenata iz skupa B);
  - poništi odluku od 8. svibnja 2003. kojom se odbija povrat preslika te elektroničke prepiske tužiteljima ili, podredno, da se predmet vrati Općem sudu; i
  - Komisiji naloži snošenje troškova ovog postupka i postupka pred Općim sudom u dijelu u kojem se odnose na ovu žalbu.
- 11 International Bar Association, intervenijent u prvostupanjskom postupku, od Suda zahtijeva da:
- ukine pobijanu presudu u dijelu u kojem nije čine da je elektronička prepiska iz skupa B, između Akzo Nobela i gospodina S., obuhvaćena zaštitom povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke; i
  - Komisiji naloži snošenje troškova koje je International Bar Association imao u žalbenom postupku i troškove postupka pred Općim sudom u dijelu u kojem se odnose na pitanja iz ove žalbe.
- 12 Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije i Sjeverne Irske, te Kraljevina Nizozemska, intervenijenti u žalbenom postupku, podupiru žalbene zahtjeve društava Akzo i Akcros.
- 13 Komisija od Suda zahtijeva da:
- odbije žalbu i
  - naloži žaliteljima snošenje troškova.
- V – O žalbi
- A – Predmet žalbe
- 14 Žalba se odnosi isključivo na jedan dio dokumenata iz skupa B, i to dvije poruke elektroničke pošte između glavnog direktora Akcrosa i gospodina S. Gospodin S., član nizozemske odvjetničke komore, je u trenutku provedbe pretrage u prostorima tužitelja u Ujedinjenoj Kraljevini bio zaposlen u pravnom odjelu Akzoa, poduzetnika osnovanog prema britanskom pravu. Komisija je priložila u spis preslike tih poruka.
- 15 Komisija je navela, a da joj u tome tužitelji nisu proturječili, da te dvije poruke nisu bile temelj njezine odluke od 11. studenoga 2009. o izricanju kazni u okviru postupka koji je doveo do pretraga provedenih 2003. godine u prostorima Akzoa i Akcrosa [predmet COMP/38.589 – toplinski stabilizatori; SEC(2009) 1559 i SEC(2009) 1560]. Također nije osporavan navod Komisije da nije bilo razmjene informacija s nacionalnim tijelima za zaštitu tržišnog natjecanja u vezi s tim porukama.

B – Pravni interes tužitelja

1. Argumentacija stranaka

- 16 Kao prvo, Komisija se pita imaju li Akzo i Akcros pravni interes. Dvije poruke ne ispunjavaju prvi uvjet povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, iznesen u točkama 21. i 23. presude od 18. svibnja 1982., AM & S Europe/Komisija (155/79, Zb., str. 1575.), prema kojoj pravni savjet mora biti zatražen i pružen u okviru izvršavanja prava obrane. Prva je poruka tek zahtjev za primjedbe na nacrt dopisa koji će biti poslan trećoj strani. Druga poruka nije ništa drugo nego dorada izričaja toga dopisa.
- 17 Prema tome, Komisija je stajališta da te dvije poruke nikako ne mogu biti obuhvaćene povjerljivošću pravne korespondencije između odvjetnika i stranke.
- 18 Nadalje, Komisija navodi da tužitelji ne tvrde da sporni dokumenti ispunjavaju prvi uvjet povjerljivosti utvrđen u točkama 21. i 23. gore navedene presude AM & S Europe/Komisija.
- 19 Završno, Komisija dodaje da je pravni interes društava Akzo i Akcros prestao postojati najkasnije 11. studenoga 2009., na datum njezine odluke kojom im je izrekla kaznu.
- 20 Akzo i Akcros odgovaraju da Opći sud nije nikada analizirao sadržaj dviju poruka. On je podržao odluku o odbijanju od 8. svibnja 2003. smatrajući da predmetni dokumenti ne mogu biti zaštićeni povjerljivošću budući da se ne radi o komunikaciji s vanjskim odvjetnikom. Uz to, ta je odluka isključila povjerljivost ne zbog sadržaja predmetnih dokumenata, nego isključivo zbog statusa odvjetnika.
- 21 Akzo i Akcros zaključuju da je pitanje ispunjavaju li dvije poruke prvi uvjet povjerljivosti činjenično pitanje o kojem još nije odlučeno. To se pitanje ne može riješiti u ovom postupku koji je ograničen na pravna pitanja.

2. Ocjena Suda

- 22 Kao odgovor na navode Komisije, valja podsjetiti da je pravni interes uvjet dopuštenosti koji mora postojati sve dok Sud ne odluči u predmetu (vidjeti presudu od 17. travnja 2008., Flaherty i dr./Komisija, C-373/06 P, C-379/06 P i C-382/06 P, Zb., str. I-2649., t. 25. i gore navedenu sudsku praksu).
- 23 Sud je također naveo da takav interes postoji dok god žalba svojim ishodom može donijeti korist stranci koja ju je podnijela (vidjeti presude od 3. travnja 2003., Parlament/Samper, C-277/01 P, Zb., str. I-3019., t. 28. i od 7. lipnja 2007., Wunenburger/Komisija, C-362/05 P, Zb., str. I-4333., t. 42., kao i rješenje od 8. travnja 2008., Saint-Gobain Glass Deutschland/Komisija, C-503/07 P, Zb., str. I-2217., t. 48., i gore navedenu sudsku praksu).
- 24 U odnosu na ovu žalbu, tvrdnje Komisije da dvije poruke, razmijenjene između glavnog direktora Akcrosa i gospodina S., očito ne mogu biti obuhvaćene povjerljivošću odnosa odvjetnika i stranke, nemaju mogućnost utjecati na pravni interes tužitelja. Takav argument, kojim se nastoji dokazati kako je Opći sud ispravno

smatrao da dvije predmetne poruke nisu obuhvaćene povjerljivošću, nije pitanje dopuštenosti, već se odnosi na osnovanost žalbe.

- 25 U vezi s argumentom Komisije da je donošenjem odluke od 11. studenoga 2009. prestao postojati pravni interes tužitelja u ovom postupku, valja podsjetiti da je donošenjem odluke o odbijanju od 8. svibnja 2003., koja je predmet pobijane presude, Komisija odbila udovoljiti zahtjevu tužitelja da im, između ostaloga, vrati dvije poruke elektroničke pošte razmijenjene između glavnog direktora Akcrosa i gospodina S. i da potvrdi da su sve preslike u njezinom posjedu uništene. Do eventualne povrede povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke tijekom pretrage ne dolazi kad se Komisija u odluci o meritumu oslanja na zaštićeni dokument, nego kad taj dokument zaplijeni netko od njezinih službenika. U tim okolnostima pravni interes tužitelja i dalje postoji barem dok Komisija drži dokumente iz odluke o odbijanju od 8. svibnja 2003., odnosno njihove preslike.

U tim okolnostima Akzo i Akcros imaju pravni interes u okviru ovog predmeta.

C – Meritum

- 27 Akzo i Akcros ističu tri žalbena razloga, pri čemu je prvi glavni razlog, a drugi i treći podredni.
- 28 Svi su žalbeni razlozi usmjereni protiv točaka 165. do 180. pobijane presude. Žalitelji u bitnome ističu da je Opći sud pogrešno odbio primijeniti zaštitu povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke na dvije poruke elektroničke pošte razmijenjene s gospodinom S.
- 29 Budući da su European Company Lawyers Association, intervenijent u prvostupanjskom postupku, i Irska, intervenijent pred Sudom, istaknuli da je pobijanom presudom Opći sud povrijedio pravo na vlasništvo i profesionalnu slobodu, valja primijetiti da u prvostupanjskom postupku Akzo i Akcros nisu istaknuli te razloge. U tim okolnostima treba ih odbiti kao nedopuštene.

1. Prvi žalbeni razlog

- 30 Akzo i Akcros temelje prvi žalbeni razlog na dvama argumentima. Oni ponajprije tvrde da je Opći sud pogrešno tumačio drugi uvjet povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, koji se odnosi na profesionalni status odvjetnika s kojima je komunikacija obavljena, a utvrđen je u gore navedenoj presudi AM & S Europe/Komisija te, drugo, da je takvim tumačenjem Opći sud povrijedio načelo jednakosti postupanja.
- 31 Komisija navodi da taj žalbeni razlog nije osnovan.
- (a) Prvi argument
- (i) Argumentacija stranaka
- 32 Akzo i Akcros tvrde da je Opći sud u točkama 166. i 167. pobijane presude dao „doslovno i djelomično tumačenje” gore navedene presude AM & S Europe/Komisija, u vezi s uvjetom povjerljivosti i statusom odvjetnika. Opći sud trebao je odabrati

„teleološko” tumačenje toga uvjeta i zaključiti da su sporne poruke zaštićene tim načelom.

- 33 Akzo i Akros tvrde da točka 21., u vezi s točkom 24. gore navedene presude AM & S Europe/Komisija, ukazuje na to da Sud ne izjednačava postojanje radnog odnosa s nedostatkom neovisnosti odvjetnika.
- 34 Akzo i Akros, kao i određeni broj intervenijenata, tvrde da se kriterij neovisnosti odvjetnika ne može tumačiti na način da isključuje korporativne pravnike. Korporativni pravnik, upisan u komoru ili odvjetničko društvo, već zbog svojih obveza profesionalnog postupanja i discipline jednako je neovisan kao i vanjski odvjetnik. Nadalje, jamstva neovisnosti koje uživa „*advocaat in dienstbetrekking*”, tj. odvjetnik u radnom odnosu prema nizozemskom pravu, osobito su bitna.
- 35 Akzo i Akros primjećuju da pravila profesionalne etike i discipline, primjenjiva u ovom predmetu, čine radni odnos potpuno sukladnim s pojmom neovisnog odvjetnika. Oni navode da je ugovor između gospodina S. i poduzetnika koji ga je zapošljavao, predviđao obvezu poduzetnika da poštuje slobodu odvjetnika pri neovisnom obavljanju njegovih funkcija te da se suzdrži od svih postupanja koja na to mogu utjecati. Ugovor je također ovlastio gospodina S. da se pridržava svih profesionalnih obveza koje nalaže nizozemska odvjetnička komora.
- 36 Akzo i Akros dodaju da zaposleni odvjetnik, o kojem se radi u ovom predmetu, podliježe kodeksu postupanja i nadzoru nizozemske odvjetničke komore. Nadalje, propisima je utvrđen određeni broj dodatnih jamstava ne bi li se na nepristran način riješila sve razilaženja u mišljenjima poduzetnika i njegovog korporativnog pravnika.
- 37 Komisija navodi da je način na koji je Opći sud primijenio načelo povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke bio ispravan. Iz točaka 24. do 26. gore navedene presude AM & S Europe/Komisija proizlazi da je, da bi komunikacija s odvjetnikom bila zaštićena, osnovno to da odvjetnik nije zaposlenik svoje stranke.
- 38 U skladu s time, prema mišljenju Komisije, da je Sud htio da se načelo povjerljivosti primijeni i na prepisku s odvjetnicima zaposlenima kod osobe koja traži njihov savjet, ne bi ograničio doseg drugog uvjeta, kako je utvrđen u točki 21. gore navedene presude AM & S Europe/Komisija.
- 39 Komisija tvrdi da je u gore navedenoj presudi AM & S Europe/Komisija Sud svrstao odvjetnike u jednu od sljedeće dvije kategorije: zaposleni odvjetnici koji za svoj rad primaju plaću i odvjetnici koji nisu vezani ugovorom o radu. Samo se za dokumente koje su sastavili odvjetnici iz druge kategorije smatralo da su obuhvaćeni povjerljivošću odnosa odvjetnika i stranke.

(ii) Ocjena Suda

- 40 Valja podsjetiti da je Sud u gore navedenoj presudi AM & S Europe/Komisija, uzimajući u obzir zajedničke kriterije i slične okolnosti koje su tada postojale u nacionalnim pravima država članica, u točki 21. pobijane presude smatrao da povjerljivost pisane komunikacije između odvjetnika i klijenata treba biti zaštićena na

razini Zajednice. Međutim, Sud je naveo da ta zaštita podliježe dvama kumulativnim uvjetima.

- 41 S time u vezi, Sud je naveo, prvo, da prepiska s odvjetnikom mora biti vezana uz „pravo obrane stranke” i, drugo, da prepiska mora potjecati od „neovisnih odvjetnika”, tj. „odvjetnika koji uz stranku nisu vezani radnim odnosom”.
- 42 U odnosu na drugi uvjet, Sud je u točki 24. gore navedene presude AM & S Europe/Komisija napomenuo da se uvjet u pogledu položaja i statusa neovisnog odvjetnika, koji mora ispuniti pravni savjetnik od kojeg potječe prepiska koja može biti zaštićena, temelji na poimanju uloge odvjetnika kao savjetnika pri ostvarivanju pravde, koji je dužan, potpuno neovisno i imajući tu neovisnost kao vrhovni cilj, pružiti takvu pravnu pomoć prema potrebama stranke. S druge strane te zaštite nalaze se pravila o profesionalnoj etici i disciplini, koja se utvrđuju i provode u općem interesu. Sud je u točki 24. također smatrao da takvo poimanje odražava pravnu tradiciju koja je zajednička državama članicama, te se također nalazi u pravnom poretku Europske unije, što pokazuju odredbe članka 19. Statuta Suda.
- 43 Sud je ovu ocjenu ponovio u točki 27. te presude, prema kojoj prepiska koja može biti zaštićena povjerljivošću odnosa odvjetnika i stranke mora biti razmjenjivana s „neovisnim odvjetnikom, tj. onim koji uz svoju stranku nije vezan radnim odnosom”.
- 44 Iz toga proizlazi da uvjet neovisnosti znači odsutnost ikakvog radnog odnosa između odvjetnika i njegove stranke, tako da povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke ne obuhvaća prepiske s korporativnim pravnicima unutar poduzetnika ili grupe.
- 45 Kao što je nezavisna odvjetnica primijetila u točkama 60. i 61. svojeg mišljenja, pojam neovisnosti odvjetnika određen je ne samo pozitivno, tj. pozivanjem na vezanost profesionalnom etikom, nego i negativno, odsutnošću radnog odnosa. Korporativni pravnik, unatoč tome što je upisan u odvjetničku komoru ili udruženje pravnika i vezan profesionalnom etikom, kojoj posljedično podliježe, ne uživa u odnosu na svojeg poslodavca stupanj profesionalne neovisnosti jednak onome koji prema svojoj stranci ima odvjetnik koji svoju djelatnost obavlja u vanjskom odvjetničkom uredu. Stoga korporativni pravnik ima manje mogućnosti djelotvorno rješavati bilo kakva nesuglasja između svojih profesionalnih obveza i ciljeva svoje stranke.
- 46 U odnosu na obveze profesionalne etike, na koje se tužitelji oslanjaju kako bi dokazali neovisnost gospodina S., valja primijetiti da, iako pravila o profesionalnim organizacijama u nizozemskom pravu, koja spominju Akzo i Akros, mogu ojačati položaj korporativnog pravnika unutar poduzetnika, ostaje činjenica da ona ne mogu osigurati stupanj neovisnosti usporediv s onim vanjskoga odvjetnika.
- 47 Ne dovodeći u pitanje profesionalni režim koji je u ovom predmetu primjenjiv u skladu s posebnim odredbama nizozemskog prava, korporativni pravnik, bez obzira na sva jamstva koja ima u obavljanju svojeg zanimanja, ne može biti tretiran na jednaki način kao vanjski odvjetnik, budući da ima položaj zaposlenika koji je po prirodi takav da mu ne dopušta da zanemari poslovne strategije svojeg poslodavca, te tako utječe na njegovu sposobnost ostvarivanja profesionalne neovisnosti.

- 48 Valja dodati da, prema uvjetima svojeg ugovora o radu, korporativni pravnik može biti zadužen za obavljanje drugih zadaća, a u ovom predmetu to je zadaća povjerenika za pravo tržišnog natjecanja, što može utjecati na komercijalnu politiku poduzetnika. Takve funkcije samo osnažuju usku povezanost pravnika i njegovog poslodavca.
- 49 Kako iz ekonomske ovisnosti korporativnog pravnika, tako i iz uske povezanosti s njegovim poslodavcem, slijedi da on ne uživa stupanj profesionalne neovisnosti usporediv s onim vanjskog odvjetnika.
- 50 Prema tome, Opći sud ispravno je primijenio drugi uvjet povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke utvrđen u gore navedenoj presudi AM & S Europe/Komisija.
- 51 U skladu s time, prvi argument koji su Akzo i Ackros iznijeli u okviru prvog žalbenog razloga nije moguće prihvatiti.
- (b) Drugi argument
- (i) Argumentacija stranaka
- 52 Akzo i Ackros ističu da je u točki 174. pobijane presude Opći sud pogrešno odbio prigovor da se odbijanjem primjene povjerljivosti na prepisku s korporativnim pravnikom krši načelo jednakog postupanja. Neovisnost zajamčena pravilima o profesionalnoj etici i disciplini, primjenjivima u ovom predmetu, treba biti osnovno mjerilo pri utvrđivanju dosega toga načela. Prema tom kriteriju položaj korporativnog pravnika upisanog u odvjetničku komoru ili udruženje pravnika ne razlikuje se od položaja vanjskih odvjetnika.
- 53 Komisija je stajališta da je Opći sud u točki 174. pobijane presude ispravno smatrao da su korporativni pravnici i vanjski odvjetnici svakako u vrlo različitim položajima, osobito zbog osobne, funkcionalne, strukturne i hijerarhijske integriranosti korporativnih pravnika unutar poduzetnika koji ih zapošljavaju.
- (iii) Ocjena Suda
- 54 Valja podsjetiti da je načelo jednakog postupanja opće načelo prava Unije, utvrđeno člancima 20. i 21. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.
- 55 Iz ustaljene sudske prakse proizlazi da navedeno načelo zahtijeva da se u usporedivim situacijama ne postupa na različite načine i da se u različitim situacijama ne postupa na isti način, osim ako bi takvo postupanje bilo objektivno opravdano (vidjeti presude od 10. siječnja 2006., IATA i ELFAA, C-344/04, Zb., str. I-403., t. 95., od 3. svibnja 2007., *Advocaten voor de Wereld*, C-303/05, Zb., str. I-3633., t. 56. i od 16. prosinca 2008., *Arcelor Atlantique i Lorraine i dr.*, C-127/07, Zb., str. I-9895., t. 23.).
- 56 U vezi s temeljnim obilježjima ovih dvaju kategorija pravnika, a to su njihovi profesionalni statusi, iz točaka 45. do 49. ove presude slijedi da korporativni pravnik - unatoč činjenici da može biti upisan u odvjetničku komoru ili udruženje pravnika i da podliježe određenom broju obveza profesionalne etike - ne uživa u odnosu na svojeg poslodavca stupanj profesionalne neovisnosti jednak onome koji prema svojoj stranci ima odvjetnik koji svoju djelatnost obavlja u vanjskom odvjetničkom uredu.

57 Kao što je nezavisna odvjetnica navela u točki 83. svojeg mišljenja, ta je razlika u smislu neovisnosti svejedno bitna, iako nacionalno zakonodavstvo, u ovom slučaju nizozemsko zakonodavstvo, nastoji na jednaki način tretirati korporativne pravnike i vanjske odvjetnike. To se jednako postupanje u stvari odnosi samo na službeni čin primanja korporativnog pravnika u komoru ili udruženje, kao i na obveze profesionalne etike koje mu pripadaju slijedom toga primanja. S druge strane, zakonodavni okvir ništa ne mijenja u pogledu ekonomske ovisnosti i osobne identifikacije pravnika koji je u radnom odnosu kod poduzetnika.

58 Iz ovih razmatranja slijedi da su korporativni pravnici u bitno drugačijem položaju od vanjskih odvjetnika, tako da okolnosti u kojima se oni nalaze nisu usporedive u smislu sudske prakse navedene u točki 55. ove presude.

59 Prema tome, Opći sud ispravno je smatrao da nije došlo do povrede načela jednakog postupanja.

60 Drugi argument, istaknut kao dio prvog žalbenog razloga, stoga treba odbiti.

61 Taj žalbeni razlog stoga treba odbiti u cijelosti.

2. Drugi žalbeni razlog

62 Ako Sud utvrdi da Opći sud nije pogriješio u svojem tumačenju gore navedene presude AM & S Europe/Komisija, te da je tom presudom, donesenom 1982. godine, taj sud namjeravao prepisku s pravnicima vezanima radnim odnosom isključiti iz zaštite povjerljivosti, Akzo i Akcros podredno ističu drugi žalbeni razlog koji se sastoji od dvaju argumenata, od kojih je svaki podijeljen u dva dijela.

63 U prvom argumentu žalitelji se, uz podršku niza intervenijenata, oslanjaju na razvoj nacionalnih pravnih sustava s jedne strane i pravo Unije s druge. Akzo i Akcros svoj drugi argument temelje na pravima obrane i načelu pravne sigurnosti.

64 Mišljenje je Komisije da nijedan od iznesenih argumenata ne podržava žalbeni razlog.

(a) Prvi dio prvog argumenta (razvoj nacionalnih pravnih sustava)

(i) Argumentacija stranaka

65 Akzo i Akcros ističu da je, uzimajući u obzir velike pomake u „pravnom krajoliku” od 1982. godine, Opći sud trebao iznova tumačiti gore navedenu presudu AM & S Europe/Komisija u dijelu u kojem se ona odnosi na načelo povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke.

66 Akzo i Akcros su stajališta da je Opći sud u točkama 170. i 171. pobijane presude pogrešno odbio proširiti osobni doseg povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke zbog toga što nacionalna prava nisu jednoglasna i nedvosmislena u priznavanju povjerljivosti komunikacije s korporativnim pravnicima. Iako trendovi na nacionalnoj razini nisu jedinstveni, pravom Unije mogu se postaviti pravni standardi za zaštitu prava obrane koji su viši od onih koje postavljaju neki nacionalni pravni poretki.

67 Komisija primjećuje da svojim žalbenim razlogom žalitelji u bitnome od Suda traže da izmijeni sudsku praksu koja proizlazi iz gore navedene presude AM & S Europe/Komisija.

68 Komisija navodi da žalitelji ne osporavaju ocjenu Općeg suda da u pravima država članica nema jasne većinske potpore pretpostavci da komunikacija s korporativnim pravnicima treba biti zaštićena povjerljivošću odnosa odvjetnika i stranke.

(ii) Ocjena Suda

69 Valja podsjetiti da je u svojem obrazloženju gore navedene presude AM & S Europe/Komisija, vezano uz povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke u istražnim postupcima u stvarima prava tržišnog natjecanja, Sud naveo da područje prava Unije mora uzeti u obzir načela i pojmove koji su zajednički državama članicama, a odnose se na poštovanje povjerljivosti osobito u pogledu određene komunikacije odvjetnika i stranke (vidjeti točku 18. te presude). U tu je svrhu Sud usporedio različita nacionalna prava.

70 Sud je u točkama 19. i 20. gore navedene presude AM & S Europe/Komisija primijetio da, iako zaštita prepiske između odvjetnika i stranke općenito postoji, njezin doseg i kriteriji za njezinu primjenu razlikuju se ovisno o različitim nacionalnim pravilima. Međutim, Sud je na temelju te usporedbe priznao da bi povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke trebala biti zaštićena pravom Unije dok god su ispunjena oba uvjeta utvrđena u točki 21. te presude.

71 Kao što je Opći sud utvrdio u točki 170. pobijane presude, iako je točno da je priznavanje osobitosti uloge korporativnih pravnika i zaštite komunikacije s takvim pravnicima u okviru povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke bilo nešto uobičajenije u 2004. godini nego u trenutku donošenja gore navedene presude AM & S Europe/Komisija, ipak nije bilo moguće utvrditi smjer razvoja koji bi svima bio zajednički ili imao većinsku potporu u pravima država članica.

72 Nadalje, iz točke 171. pobijane presude proizlazi da usporedna analiza Općeg suda pokazuje da veliki broj država članica još uvijek prepisku s korporativnim pravnicima isključuje iz zaštite povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke. Osim toga, znatan broj država članica ne dopušta korporativnim pravnicima upis u odvjetničku komoru ili udruženje pravnika te im, prema tome, ne priznaje jednaki status kao odvjetnicima u privatnoj praksi.

73 S time u vezi, i sami Akzo i Akros priznaju da je nemoguće utvrditi jedinstveni smjer razvoja pravnih sustava država članica prema izjednačavanju korporativnih pravnika i odvjetnika u privatnoj praksi.

74 Prema tome, u pravnim se sustavima 27 država članica Europske unije ne razaznaje prevladavajući trend u pogledu zaštite povjerljivosti komunikacije s korporativnim pravnicima unutar poduzetnika ili grupe.

75 U tim se okolnostima, suprotno navodima žalitelja, pravni režim u Nizozemskoj ne može smatrati naznakom trenda u državama članica, ni bitnim čimbenikom pri utvrđivanju dosega povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke.

76 Sud stoga smatra da se pravna situacija u državama članicama Europske unije, od donošenja gore navedene presude AM & S Europe/Komisija, nije razvila u mjeri koja bi opravdala izmjenu sudske prakse i priznavanje povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke u slučaju korporativnih pravnika.

77 Prvi dio prvog argumenta stoga treba odbiti.

(b) Drugi dio prvog argumenta (razvoj prava Unije)

(i) Argumentacija stranaka

78 Akzo i Akcros tvrde da je Opći sud u točkama 172. i 173. pobijane presude zanemario važnost razvoja prava Unije, osobito kao rezultat stupanja na snagu Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima 81. i 82. Ugovora o EZ-u (SL 2003, L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.).

79 Prema mišljenju društava Akzo i Akcros, „modernizacija” postupovnih pravila u području zabranjenih sporazuma povećala je potrebu za korporativnom pravnom službom, čiju važnost u sprečavanju povreda prava tržišnog natjecanja ne treba podcijeniti, s obzirom na to da se korporativni pravници mogu oslanjati na osobna saznanja o poduzetniku i njegovim djelatnostima.

80 Akzo i Akcros dodaju da uvođenje programa usklađenosti, koji su poželjni radi ispravne primjene prava tržišnog natjecanja Europske unije, zahtijeva da se prepiska s korporativnim pravicima unutar poduzetnika ili grupe odvija u povjerljivom okruženju.

81 Komisija je mišljenja da ocjena Općeg suda u pobijanoj presudi, u vezi sa žalbenim razlogom koji su istaknuli Akzo i Akcros, nipošto nije zahvaćena pogreškom koja se tiče prava.

82 Komisija tvrdi da odredbe Uredbe br. 1/2003 ne utječu na doseg povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke.

(ii) Ocjena Suda

83 Iako je točno da je Uredbom 1/2003 uveden veliki broj izmjena u postupovnim pravilima u području prava tržišnog natjecanja Europske unije, također stoji da ta pravila ne upućuju na obvezu jednakog postupanja prema neovisnim odvjetnicima i korporativnim pravicima kada je riječ o povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, budući da to načelo uopće nije predmet te uredbe.

84 Iz članka 20. Uredbe 1/2003 proizlazi da Komisija može provesti sve neophodne pretrage poduzetnika i udruženja poduzetnika i u vezi s time izvršiti uvid u poslovne knjige i drugu poslovnu dokumentaciju, bez obzira na medij na kojem su pohranjene, kao i uzeti preslike izvadaka ili izvratke iz poslovnih knjiga i poslovne dokumentacije.

85 Ta je uredba, baš kao i članak 14. stavak 1. točke (a) i (b) Uredbe br. 17, dakle, široko definirala ovlasti Komisije. Kao što proizlazi iz uvodnih izjava 25. i 26. Uredbe br.

1/2003, otkrivanje povreda propisa o tržišnom natjecanju postaje sve teže, pa Komisija, kako bi se učinkovito zaštitilo tržišno natjecanje, treba imati ovlaštenje ulaza u sve prostorije u kojima bi se mogla nalaziti poslovna dokumentacija, uključujući i privatne domove.

86 Dakle, Uredba br. 1/2003, suprotno tvrdnjama žalitelja, ne teži obvezi jednakog postupanja prema korporativnim pravnicima i vanjskim odvjetnicima u pogledu povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, već teži osnaživanju ovlasti Komisije koje se odnose na pretrage, osobito u vezi s dokumentacijom koja može podlijevati takvim mjerama.

87 Prema tome, ni izmjena postupovnih pravila u pravu tržišnog natjecanja, koja proizlazi osobito iz Uredbe br. 1/2003, ne može opravdati obrat u sudskoj praksi utvrđen gore navedenom presudom AM & S Europe/Komisija.

88 Slijedi da drugi dio prvog argumenta također treba odbiti.

89 Proizlazi da prvi argument, istaknut u okviru drugog žalbenog razloga, treba odbiti u cijelosti.

(c) Prvi dio drugog argumenta (prava obrane)

(i) Argumentacija stranaka

90 Akzo i Akcros tvrde da tumačenje dosega povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, koje je Opći sud dao u točki 176. pobijane presude, snižava razinu zaštite prava obrane poduzetnika. Oslanjanje na pravni savjet korporativnog pravnika ne bi bilo toliko vrijedno i njegova bi korisnost bila ograničena da prepiska s takvim pravnikom unutar poduzetnika odnosno grupe nije zaštićena povjerljivošću.

91 Komisija je stajališta, protivno očitovanjima žalitelja, da prava obrane nipošto nisu ugrožena tumačenjem Općeg suda u vezi s dosegom povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke.

(ii) Ocjena Suda

92 Valja podsjetiti da je u svakom postupku koji može uroditi sankcijama, posebno globama i novčanim kaznama, poštovanje prava obrane temeljno načelo prava Unije, koje je Sud u brojnim prilikama naglašavao u svojoj praksi (vidjeti presude od 2. listopada 2003., Thyssen Stahl/Komisija, C-194/99 P, Zb., str. I-10821., t. 30., od 29. lipnja 2006., Showa Denko/ Komisija, C-289/04 P, Zb., str. I-5859., t. 68. i od 8. veljače 2007., Groupe Danone/Komisija, C-3/06 P, Zb., str. I-1331., t. 68.), a utvrđeno je u članku 48. stavku 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

93 Ovim žalbenim razlogom žalitelji traže da se utvrdi da prava obrane moraju uključivati pravo na slobodu izbora pravnika koji će pružati pravno savjetovanje i zastupanje, te da povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke čini dio tih prava, bez obzira na profesionalni status predmetnog pravnika.

- 94 S time u vezi, ako poduzetnik traži savjet od svojeg korporativnog pravnika, valja primijetiti da on nije u odnosu s neovisnom trećom stranom već jednim od svojih zaposlenika, ne dovodeći u pitanje ikakve profesionalne obveze proizašle iz njegovog upisa u odvjetničku komoru ili udruženje pravnika.
- 95 Valja dodati da - čak i pod pretpostavkom da je savjetovanje s korporativnim pravnikom zaposlenim u poduzetniku odnosno grupi obuhvaćeno pravom na pravno savjetovanje i zastupanje - nije isključena primjena određenih ograničenja i pravila prema korporativnim pravicima, vezanih uz obavljanje njihove profesije, no to se ne smatra negativnim utjecanjem na prava obrane. Dakle, korporativni pravnici nisu uvijek u mogućnosti zastupati svojeg poslodavca pred svim nacionalnim sudovima, iako takva pravila ograničavaju mogućnosti potencijalnih klijenata pri njihovom odabiru najprikladnijeg pravnog savjetnika.
- 96 Iz navedenih razmatranja slijedi da svaki pojedinac koji traži savjet pravnika mora prihvatiti ograničenja i uvjete primjenjive na obavljanje te profesije. Pravila o povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke dio su tih ograničenja i uvjeta.
- 97 Prema tome, argument o povredi prava obrane je neosnovan.
- (d) Drugi dio drugog argumenta (načelo pravne sigurnosti)
- (i) Argumentacija stranaka
- 98 Akzo i Akcros tvrde da ocjena Općeg suda narušava načelo pravne sigurnosti, jer se članak 101. UFEU-a često primjenjuje paralelno s odgovarajućim nacionalnim odredbama. Povjerljivost prepiske s korporativnim pravicima stoga ne bi trebala ovisiti o tome provodi li pretragu Komisija ili nacionalno tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja.
- 99 Komisija nasuprot tome tvrdi da bi se načelom povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, koje se primjenjuje u pretragama koje provodi, definiranim ne više na razini Europske unije, već na razini nacionalnog prava, izazvala složena i nesigurna situacija za sve dionike, čime bi se dovelo u pitanje načelo pravne sigurnosti na koje se oslanjaju Akzo i Akcros.
- (ii) Ocjena Suda
- 100 Valja podsjetiti da je pravna sigurnost opće načelo prava Unije, kojim se nalaže osobito da propis koji ima nepovoljne posljedice za pojedince bude jasan i precizan te da njegova primjena bude za njih predvidljiva (vidjeti presude od 14. travnja 2005., Belgija/Komisija, C-110/03, Zb., str. I-2801., t. 30., od 7. lipnja 2007., Britannia Alloys & Chemicals/Komisija, C-76/06 P, Zb., str. I-4405., t. 79. i od 14. siječnja 2010., Stadt Papenburg, C-226/08, Zb., 2010 I-00131, t. 45.).
- 101 Kao odgovor na prigovor temeljen na gore spomenutom načelu, valja primijetiti da, u pogledu doseg zaštite, nema nikakve pravne nesigurnosti u tumačenju Općeg suda u pobijanoj presudi da prepiska s korporativnim pravnikom unutar poduzetnika odnosno grupe nije obuhvaćena povjerljivošću odnosa odvjetnika i stranke u kontekstu pretrage koju provodi Komisija.

- 102 Ovlaсти Komisije prema Uredbi br. 17 i Uredbi br. 1/2003 mogu se razlučiti od ovlasti u istražnim radnjama koje se poduzimaju na nacionalnoj razini. Obje vrste postupaka temelje se na podjeli ovlasti između različitih tijela za zaštitu tržišnog natjecanja. Prema tome, pravila kojima se uređuje povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke razlikuju se ovisno o toj podjeli ovlasti i odgovarajućim pravilima.
- 103 S time u vezi Sud je smatrao da pravo Unije i nacionalno pravo različito gledaju na ograničavajuća djelovanja. Dok se u člancima 81. i 82. UEZ-a razmatraju u svjetlu prepreka koje mogu proizaći za trgovinu između država članica, nacionalna zakonodavstva na temelju svojih specifičnosti ograničavajuća djelovanja postavljaju samo u taj kontekst (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 1992., *Asociación Española de Banca Privada i dr.*, C-67/91, Zb., str. I-4785., t. 11.).
- 104 U tim okolnostima, poduzetnici čiji se prostori pretražuju tijekom postupka u okviru zaštite tržišnog natjecanja mogu utvrditi koja su im prava i obveze u odnosu na nadležna tijela i primjenjivo pravo, primjerice pri postupanju s dokumentima koji bi mogli biti zaplijenjeni tijekom takvog postupka, te imaju li pravo oslanjati se na povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke kad se radi o komunikaciji s korporativnim pravnicima. Poduzetnici, prema tome, mogu utvrditi svoj položaj u svjetlu ovlasti tih tijela, a osobito ovlasti koje se tiču zapljene dokumenata.
- 105 Prema tome, načelo pravne sigurnosti ne iziskuje primjenu istovjetnih kriterija u pogledu povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke u te dvije vrste postupka.
- 106 U skladu s time, činjenica da je tijekom pretrage koju obavlja Komisija povjerljivost odnosa odvjetnika i stranke ograničena na prepisku s vanjskim odvjetnicima, nikako ne narušava načelo na koje se pozivaju Akzo i Akcros.
- 107 Slijedi da je argument, temeljen na načelu pravne sigurnosti, neosnovan.
- 108 Drugi žalbeni razlog stoga valja odbiti u cijelosti.

3. Treći žalbeni razlog

(a) Argumentacija stranaka

- 109 Akzo i Akcros podredno tvrde da ocjena Općeg suda, promatrana u cjelini, krši načelo nacionalne postupovne autonomije, kao i načelo povjerenih ovlasti.
- 110 Akzo i Akcros navode da članak 22. stavak 2. Uredbe 1/2003 izražava načelo nacionalne autonomije u postupovnim pitanjima u promatranom području. Zakonodavac Europske unije izriječno je naveo da, čak i u slučaju pretraga koje se provode na zahtjev Komisije s ciljem utvrđenja povrede odredaba članka 101. ili 102. UFEU-a, službenici nacionalnog tijela za zaštitu tržišnog natjecanja moraju izvršavati svoje ovlasti u skladu sa svojim nacionalnim pravilima. Zakonodavac nije dao usklađenu definiciju povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke, što znači da su države članice i nadalje suverene u određivanju tog posebnog vida zaštite prava obrane.
- 111 Komisija tvrdi da pobijana presuda ne krši načela koja se navode u trećem žalbenom razlogu. Načelo nacionalne postupovne autonomije uređuje situacije u kojima su

sudska i upravna tijela države članice dužna provoditi pravo Unije, no ne primjenjuje se kad se radi o pravnim ograničenjima postupanja samih institucija.

- 112 Komisija zaključuje da je utvrđenjem jedinstvenog dosega povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke diljem Europske unije, u odnosu na postupke kojima se nastoji utvrditi povreda članaka 101. i 102. UFEU-a, Opći sud ispravno primijenio gore navedenu presudu AM & S Europe/Komisija. Prema tome, nije došlo ni do povrede načela povjerenih ovlasti.

(b) Ocjena Suda

- 113 Valja podsjetiti da je u skladu s nacionalnom postupovnom autonomijom, u nedostatku pravila Zajednice u ovom području na nacionalnom pravnom poretku svake države članice da odredi nadležne sudove i utvrdi detaljna postupovna pravila o pravnim sredstvima namijenjenima zaštiti pravâ koja pojedinci uživaju na temelju prava Zajednice (vidjeti u tom smislu presude od 16. prosinca 1976., Rewe, 33/76, Zb., str. 1989., t. 5., od 19. lipnja 1990., Factortame i dr., C-213/89, Zb., str. I-2433., t. 19., od 14. prosinca 1995., Peterbroeck, C-312/93, Zb., str. I-4599., t. 12. i od 11. rujna 2003., Safalero, C-13/01, Zb., str. I-8679., t. 49.).
- 114 Međutim, u ovom je predmetu od Suda zatraženo da odluči o zakonitosti odluke koju je institucija Europske unije donijela na temelju uredbe donesene na razini Europske unije i koja se, povrh toga, ničime ne poziva na nacionalno pravo.
- 115 Jedinstveno tumačenje i primjena načela povjerljivosti odnosa odvjetnika i stranke na razini Europske unije ključni su kako bi se pretrage Komisije u okviru postupaka u području zabranjenih sporazuma mogle provoditi u uvjetima jednakog postupanja prema predmetnim poduzetnicima. Kad to ne bi bio slučaj, primjena pravila i pravnih pojmova iz nacionalnog prava, proizašlih iz zakonodavstva države članice, negativno bi utjecala na jedinstvo prava Unije. Jedinstvenost takvog tumačenja i primjene toga pravnog poretka ne može ovisiti o mjestu pretrage ili nekim drugim posebnim obilježjima nacionalnih pravila.
- 116 U odnosu na načelo povjerenih ovlasti, valja naglasiti da postupovna pravila u pravu tržišnog natjecanja, kako su utvrđena u članku 14. Uredbe br. 17 i članku 20. Uredbe br. 1/2003, čine dio odredaba koje su nužne za funkcioniranje unutarnjeg tržišta i čije je donošenje dio isključive ovlasti koja je Uniji povjerena na temelju članka 3. stavka 1. točke (b) TFEU-a.
- 117 U skladu s odredbama članka 103. UFEU-a, na Uniji je da utvrdi odgovarajuće uredbe ili direktive korisne za primjenu načela određenih člancima 101. UFEU-a i 102. UFEU-a u vezi s pravilima o tržišnom natjecanju, primjenjivima na poduzetnike. Tim se ovlaštenjem osobito nastoji osigurati poštovanje zabrana iz tih članaka izricanjem novčanih kazni i periodičnih penala, kao i odrediti ulogu Komisije u primjeni tih odredaba.
- 118 U tom okviru članak 105. UFEU-a predviđa da Komisija osigurava primjenu načela utvrđenih člancima 101. UFEU-a i 102. UFEU-a i da istražuje slučajeve kod kojih se sumnja na povredu.

- 119 Kao što je nezavisna odvjetnica navela u točki 172. svojeg mišljenja, u kontekstu pretraga koje provodi Komisija kao europsko tijelo nadležno za zaštitu tržišnog natjecanja nacionalno je pravo primjenjivo samo u dijelu u kojem tijela država članica pružaju podršku, osobito kako bi se mjerama prisile u skladu s člankom 14. stavkom 6. Uredbe br. 17 odnosno člankom 20. stavkom 6. Uredbe br. 1/2003 nadvladao otpor predmetnih poduzetnika. Međutim, pitanje dokumenata i poslovne dokumentacije koju Komisija smije pregledavati i umnožavati kao dio svojih pretraga prema zakonodavstvu u području zabranjenih sporazuma, utvrđuje se isključivo u skladu s pravom Unije.
- 120 Zato se protiv ovlasti koje Komisija ima u predmetnom području nije moguće pozvati ni na načelo postupovne autonomije, ni na načelo povjerenih ovlasti.
- 121 Prema tome, treći žalbeni razlog također valja odbiti.
- 122 Iz svih prethodnih razmatranja slijedi da je žalba neosnovana.

Troškovi

- 123 U skladu s člankom 69. stavkom 2. Poslovnika Suda, koji se na temelju članka 118. tog poslovnika primjenjuje na žalbeni postupak, stranka koja ne uspije u postupku dužna je, na zahtjev protivne stranke, snositi troškove. Budući da Akzo i Akcros nisu uspjeli u svojem zahtjevu, te s obzirom na to da je Komisija zatražila da oni snose troškove, treba im naložiti snošenje troškova. S obzirom na to da su zajednički podnijeli žalbu, solidarno su i pojedinačno odgovorni za troškove.
- 124 Ujedinjenoj Kraljevini Velike Britanije i Sjeverne Irske, te Kraljevini Nizozemskoj, kao intervenijentima u žalbenom postupku, nalaže se snošenje vlastitih troškova u skladu s člankom 69. stavkom 4. podstavkom 1. Poslovnika.
- 125 Ostalim strankama u postupku, koje su bile neuspješne u podupiranju žalbe, nalaže se snošenje vlastitih troškova analognom primjenom članka 69. stavka 4. podstavka 3. Poslovnika.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

1. Žalba se odbija.
2. Ujedinjenoj Kraljevini Velike Britanije i Sjeverne Irske, te Kraljevini Nizozemskoj nalaže se snošenje vlastitih troškova.
3. Conseil des barreaux européens, Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, European Company Lawyers Association, American Corporate Counsel Association (ACCA) – European Chapter i International Bar Association snose vlastite troškove.
4. Poduzetnicima Akzo Nobel Chemicals Ltd i Akcros Chemicals Ltd. nalaže se solidarno i pojedinačno snošenje preostalih troškova postupka.

[Potpisi]

---

* Jezik postupka: engleski

RADNI PRIJEVOD